

An aerial photograph of a rural landscape. The foreground shows a dark, winding river or canal. Beyond it, there are rows of trees and green fields. In the middle ground, a small town or village is visible, surrounded by more green fields. In the background, a larger body of water, possibly a lake or a wide river, is visible under a blue sky with some clouds. The overall scene is a mix of natural and human-made elements.

Met iedereen de transities in

Advies Klimaatplan 2025-2035

Inhoud

- ▶ **Even voorstellen: de WKR**
- ▶ **Klimaatplan en Klimaatplanadvies**
- ▶ **Klimaatplanadvies**
  - 1. Inhoudelijke toelichting**
  - 2. Landing**
- ▶ **Q&A**

Een nieuwe adviesraad

- ▶ **Coalitieakkoord Rutte IV**
Een onafhankelijke wetenschappelijke adviesraad beoordeelt het beleid en adviseert erover.
- ▶ **Insteek**
  - ▶ Strategische beleidsadvisering
  - ▶ Wettelijk bepaalde verhouding tot beleid
  - ▶ Instellingswet
- ▶ **Voorbeelden:**
  - ▶ Klimatraden elders (bijv. Climate Change Committee in VK)
  - ▶ Stelsel adviesraden in Nederland

Jan Willem Erisman
voorzitter

Heleen de Coninck
vice-voorzitter

Sanne Akerboom

Kornelis Blok

Marjolijn Haasnoot

Machiel Mulder

Wouter Peters

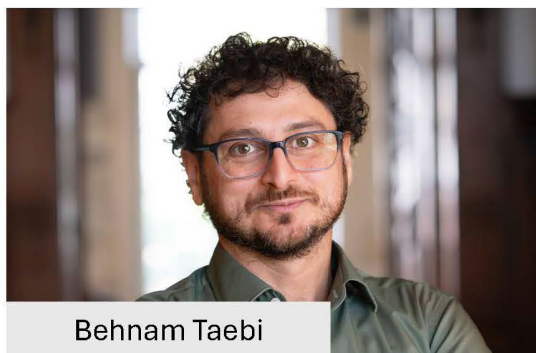

Wieke Pot

Linda Steg

uari 2024

Behnam Taebi

Ruud van den Brink
Secretaris-directeur

Klimaatplanadvies: adviesvraag, doel

- ▶ **Klimaatwet (2019):** Iedere vijf jaar nieuw Klimaatplan
- ▶ **Adviesaanvraag (17 mrt 2023)**
  - ▶ Strategisch, wetenschappelijk beleidsadvies t.b.v. 2e Klimaatplan (najaar 2024)
  - ▶ Voor welke richtinggevende keuzes staat Nederland in de transitie naar klimaatneutraliteit in Europa in 2050?
  - ▶ Dilemma's, beleidsrichtingen, kansen, risico's
- ▶ **Augustus:** brief met eerste outline/boodschap aan parlement/demissionair MKE
- ▶ **Klimaatplanadvies:** publicatie 15 december 2023

Inhoudelijk: kernthema's

- ▶ Urgentie
  - ▶ Versnelling 2040
- ▶ Rechtvaardigheid
- ▶ Visie
- ▶ Systeemperspectief
  - ▶ Afwenteling voorkomen
  - ▶ Samenhang tussen transitie's
- ▶ Systeemaanpak in beleid
  - ▶ Bevorderende randvoorwaarden

Hoofdboodschappen - rapport

Tempo maken richting 2040

Benader de klimaatopgave vanuit
een systeemperspectief en
-aanpak

Van sectoren naar transitie: stuur
op de voedsel-, grondstoffen- en
energietransitie

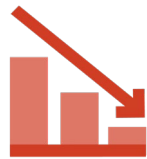
Hoofdboodschappen - media

Creëer een gezamenlijk
toekomstbeeld

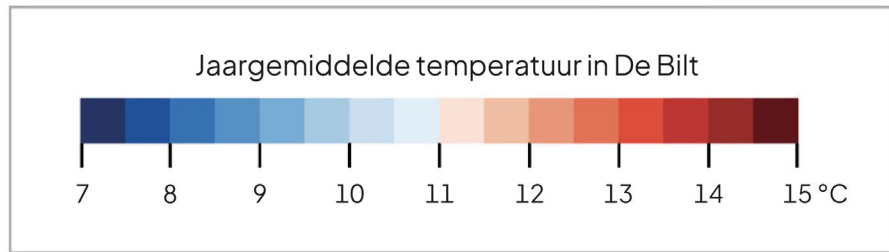
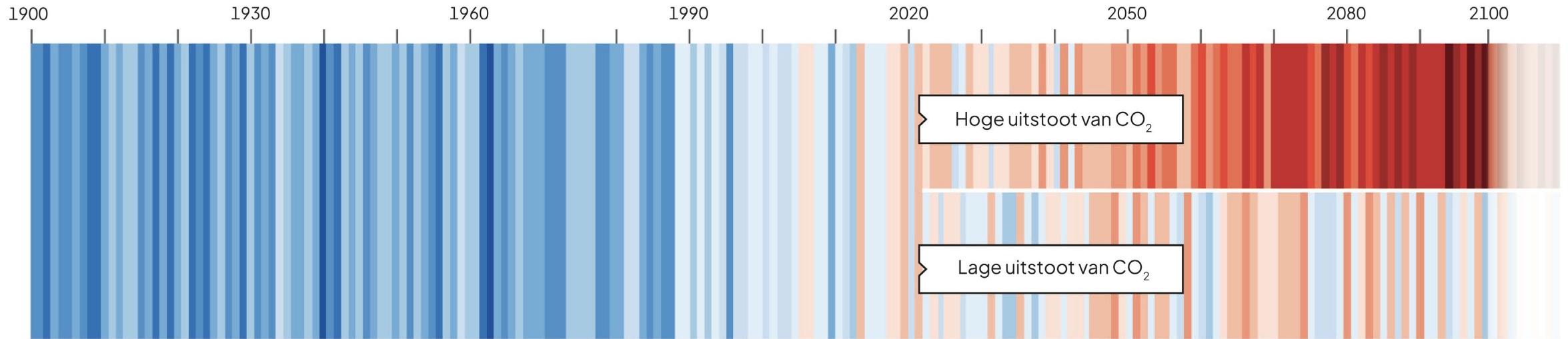
Stuur op een rechtvaardige transitie
voor iedereen

Tempo maken richting 2040

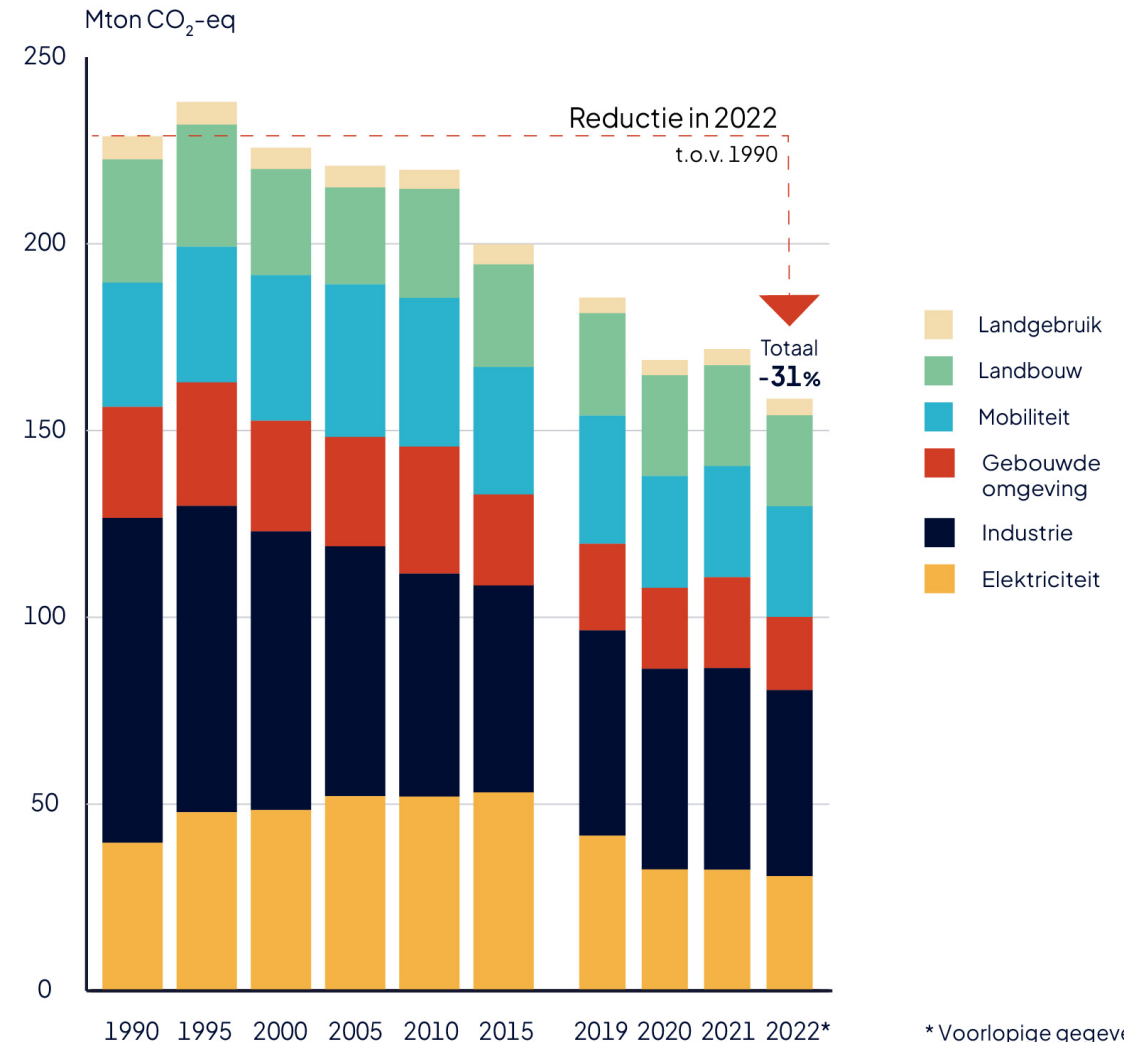
Waar staan we nu?

Waar staan we nu?

- ▶ 31% emissiereductie t.o.v. 1990
  - ▶ Extra inzet nodig voor klimaatneutraliteit 2050
- ▶ Klimaatdebat in ontwikkeling:
  - ▶ Oriëntatie langere termijn
  - ▶ Sectoren raken meer verweven
  - ▶ Aandacht voor rechtvaardigheid
- ▶ Belangrijke instrumenten en programma's
  - ▶ EU: ETS, CBAM
  - ▶ Nationaal: NPE, NPCE, NPLG
  - ▶ Vooral gericht op 2030

Sinds 1990 is de Nederlandse uitstoot van broeikasgassen met 31% gedaald

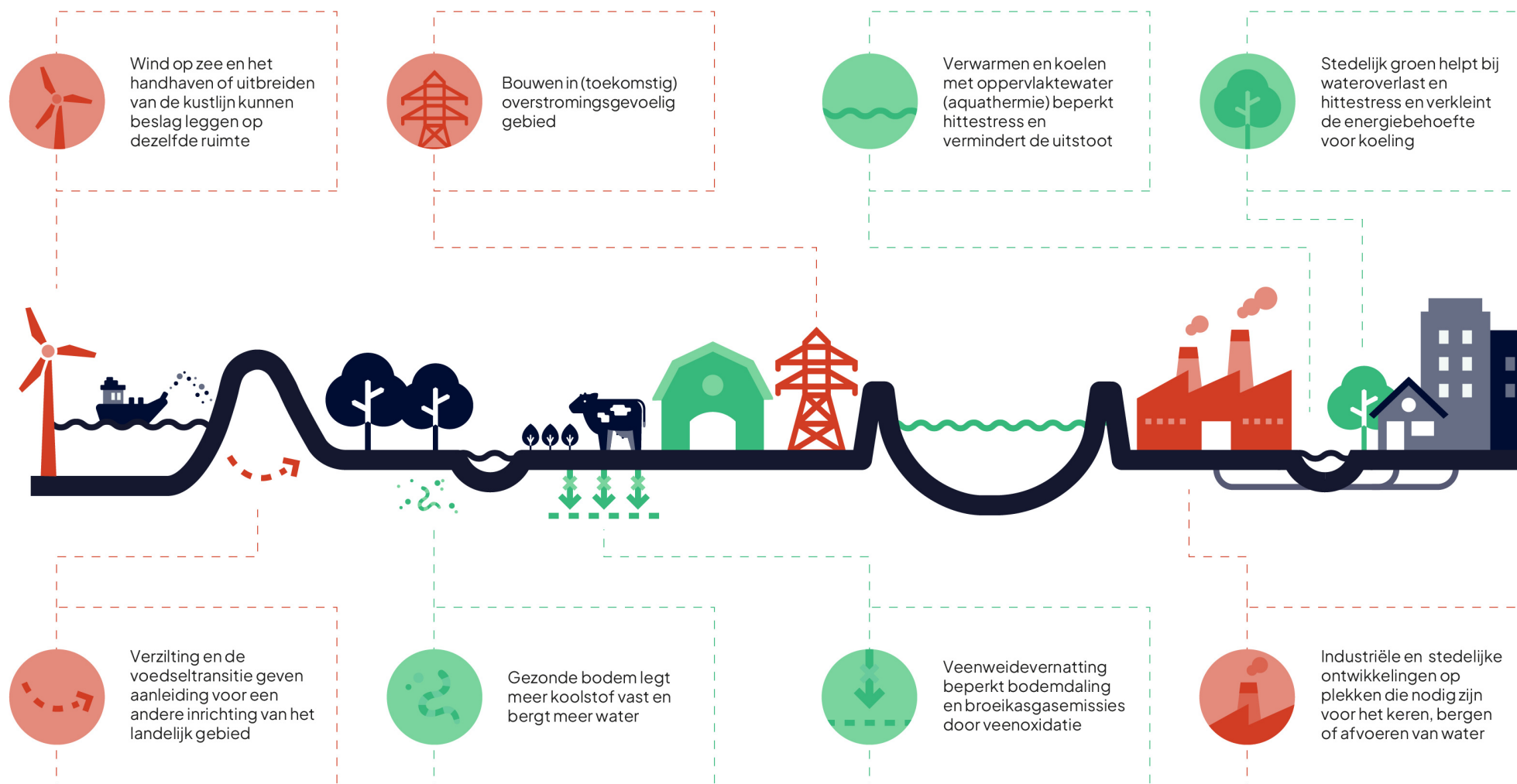
Ontbrekende schakels

Aanbevelingen WKR

- ▶ Ontwikkel een gezamenlijke visie voor de langere termijn
- ▶ Opbouw, ombouw én afbouw
- ▶ Toets wisselwerking mitigatie en adaptatie
- ▶ Brede rechtvaardigheidsopvatting

Synergie tussen mitigatie en adaptatie

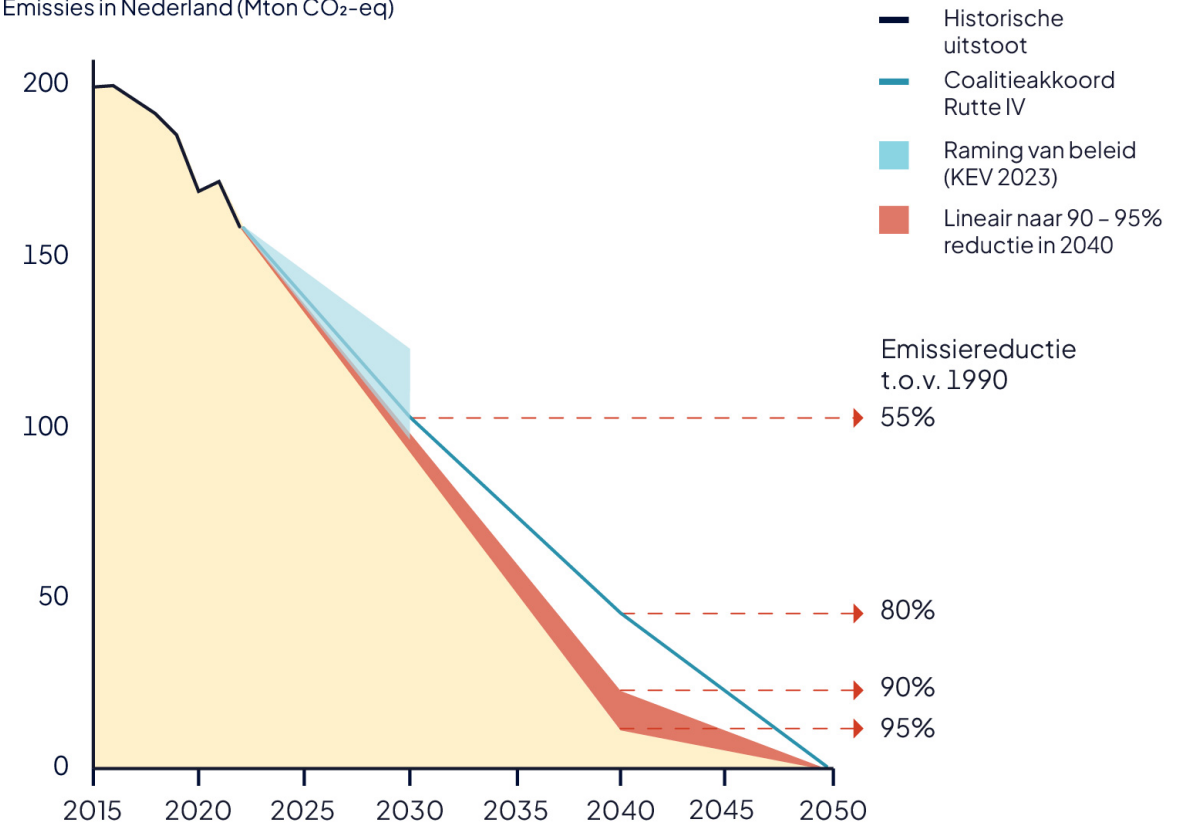

Tempo maken op weg naar klimaatneutraliteit

- ▶ Huidige beleidsdoel: 80% emissiereductie in 2040
- ▶ Europese Klimaatraad: ambitieus 2040-doel nodig
- ▶ **WKR: Leg 90-95% emissiereductiedoel voor 2040 vast in Klimaatwet**
  - ▶ Versnelling biedt meer zekerheid
  - ▶ Rechtvaardiger
  - ▶ Lagere totale uitstoot

Door te sturen op 90 – 95% emissiereductie in 2040 bouwt Nederland meer zekerheid in voor het behalen van de doelen in 2030 en 2050 en zijn totale emissies tot 2050 aanzienlijk lager

Emissies in Nederland (Mton CO₂-eq)

CO₂-verwijdering: alleen als nodig

- ▶ CO₂-verwijdering nodig, maar: beperkt potentieel en nadelen
- ▶ **WKR: Zo min mogelijk ten koste van emissiereductie**
  - ▶ wel al ervaring opdoen substantieel in 2035
- ▶ Advies over CO₂-verwijdering in voorjaar 2024

Bevorderende
randvoorwaarden voor
een systeemaanpak

Multi-level sturing

Gedrag

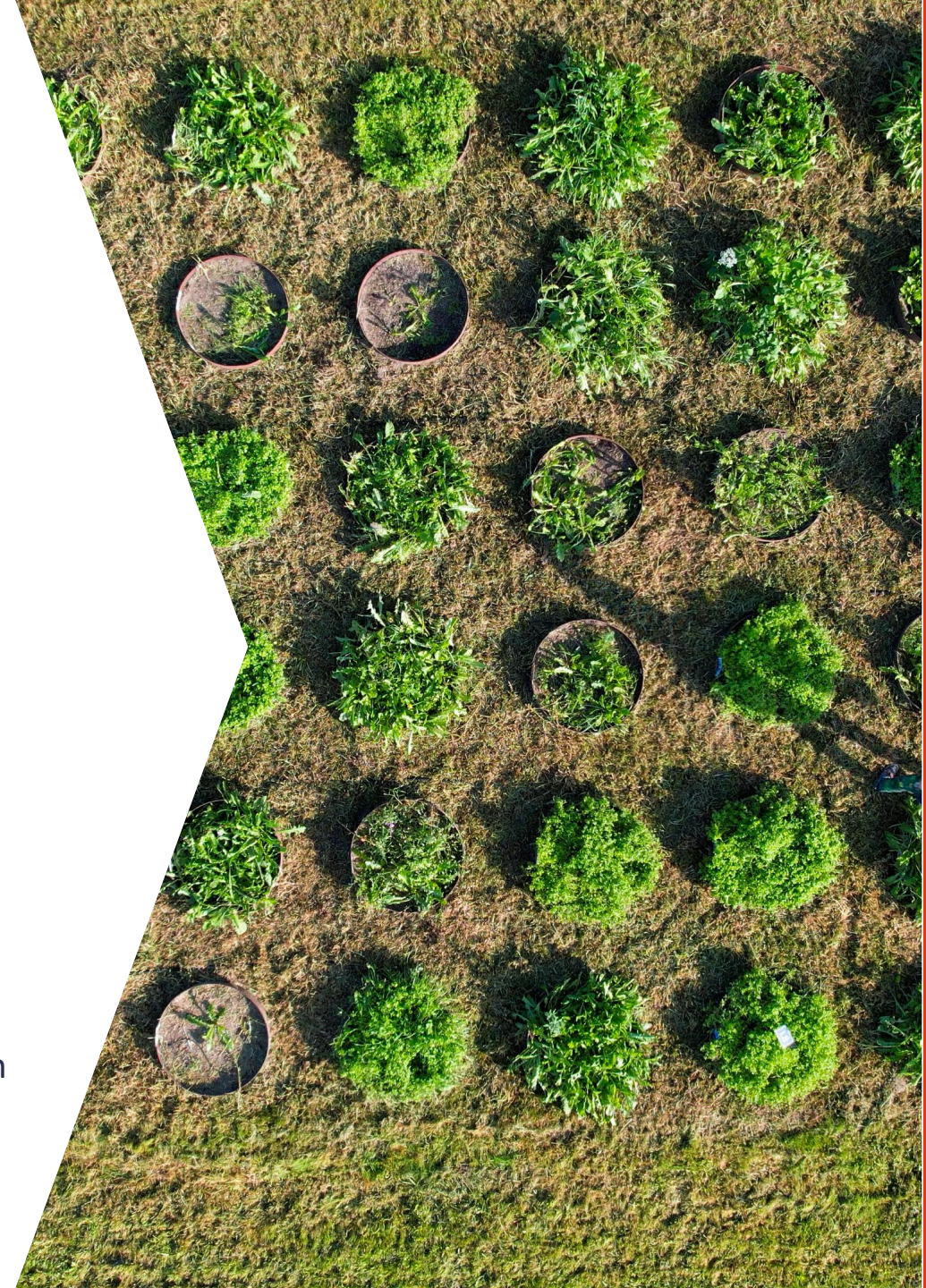

Beleidsinstrumenten

Multi-level sturing

- ▶ **Aspecten voor effectief transitiebestuur**
  - ▶ Handelen vanuit visie
  - ▶ Adaptiviteit en flexibiliteit
  - ▶ Gecoördineerde aanpak: synergie en opschaling
  - ▶ Beleidsintegratie op verschillende beleidsniveaus

- ▶ **WKR: Integreer deze aspecten in de bestuurlijke aanpak**
  - ▶ Visie voor klimaatneutraliteit en –bestendigheid in samenhang met andere opgaven
  - ▶ Kaders voor decentrale samenwerking
  - ▶ Adaptieve aanpak: experimenteren, monitoren en evalueren
  - ▶ Transitie en de toekomst centraal zetten ipv denken vanuit het heden

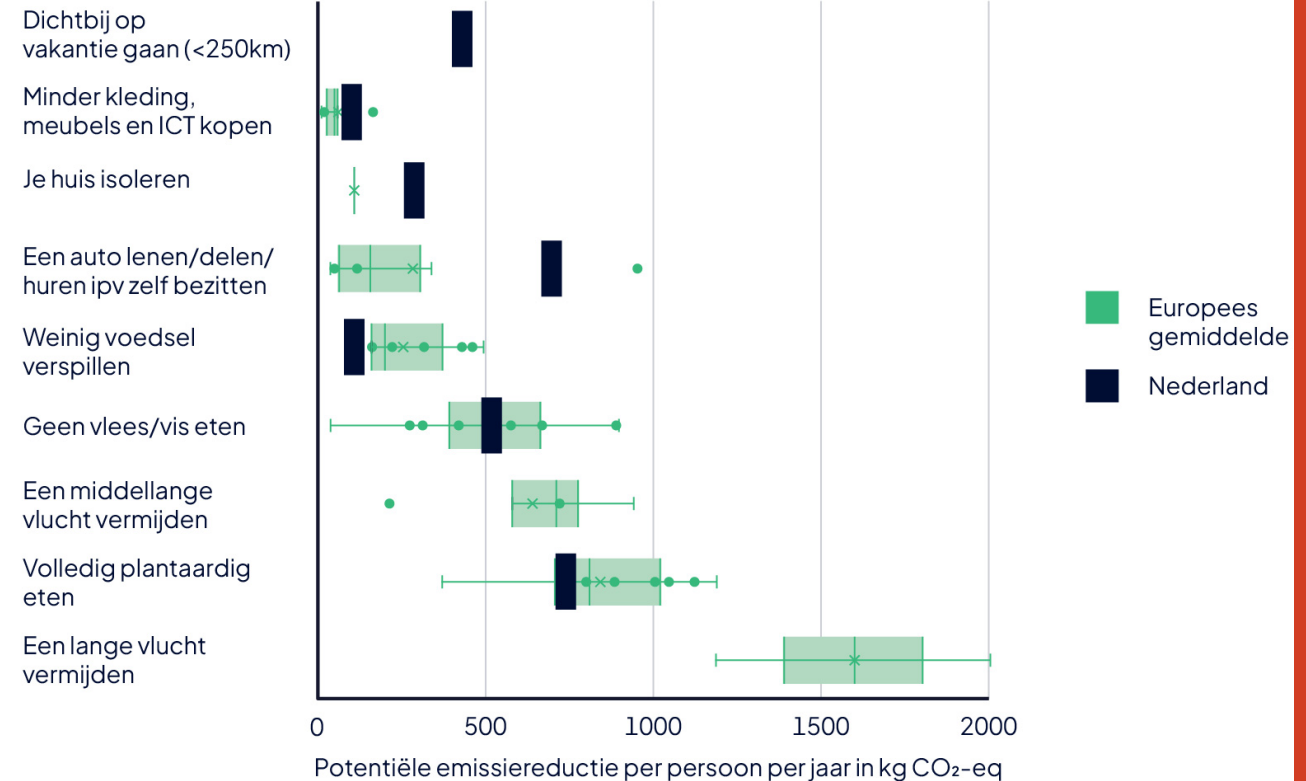

Gedrag

- ▶ Duurzame gedrag: een belangrijke rol
- ▶ Huidig beleid: vooral voorlichting
- ▶ **WKR: Richt beleid op duurzame keuzes en gedrag:**
  - ▶ Focus op gedragingen met grote milieu-impact
  - ▶ Barrières: maatschappelijke context en individuele factoren
  - ▶ Meer beprijzen en normeren

Persoonlijke keuzes kunnen leiden tot aanzienlijke emissiereductie

Beleid

- ▶ Bredere mix van beleidsinstrumenten essentieel
- ▶ Nu: beprijzing uitstoot varieert door diverse vormgeving
- ▶ **WKR: Richt beleid meer op beprijsen en normeren, en beprijs emissies zo uniform mogelijk**
  - ▶ Afwijken uniforme prijs wanneer nodig voor andere beleidsdoelen

Systemperspectief: transities

Voedseltransitie

Grondstoffentransitie

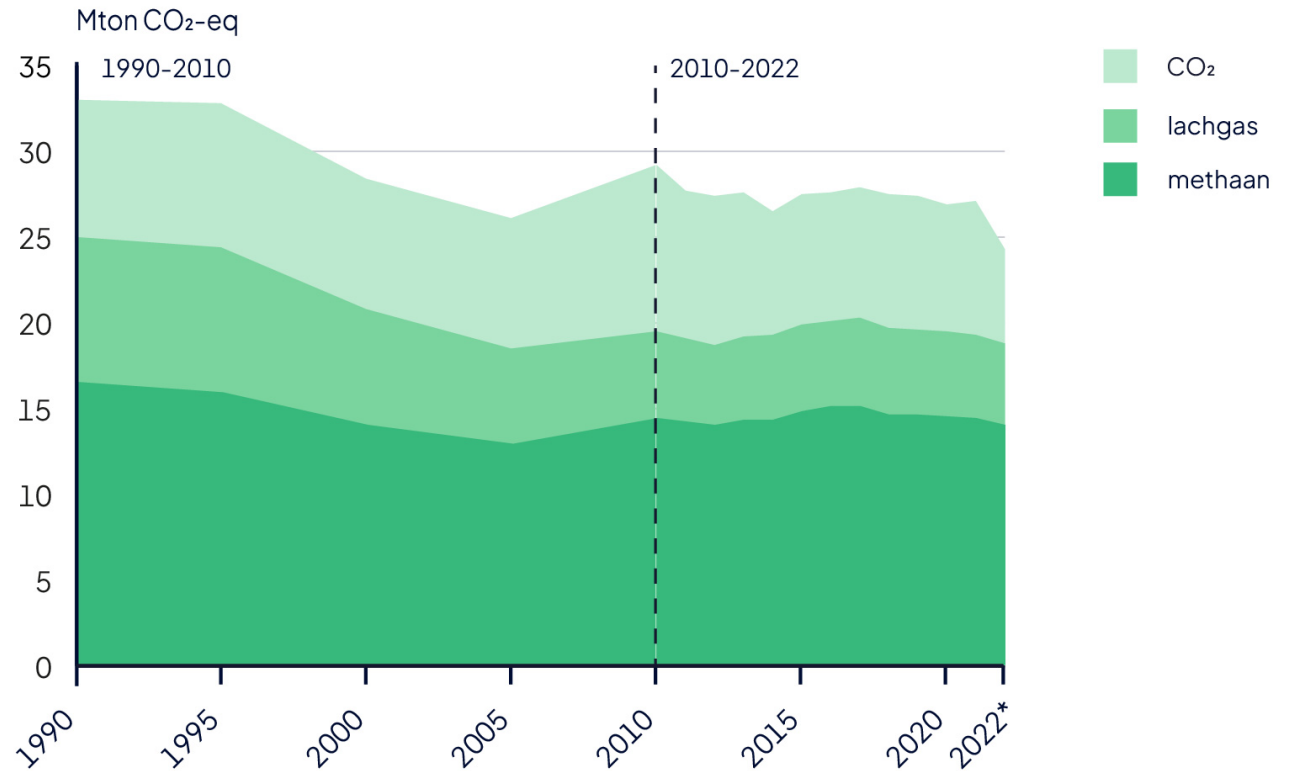
Energietransitie

Voedseltransitie

- ▶ Landbouw 15% van Nederlandse uitstoot
- ▶ Emissies relatief stabiel afgelopen decennium: niet op koers voor sectordoel 2030
- ▶ **WKR: Stel doelen voor restemissies uit de landbouw voor 2040 en 2050**
  - ▶ Restemissies moeilijk te voorkomen: compenseren in 2050 noodzakelijk
  - ▶ Geef richting aan de sector

Broeikasgasemissies in de landbouw zijn de afgelopen tien jaar nauwelijks gedaald

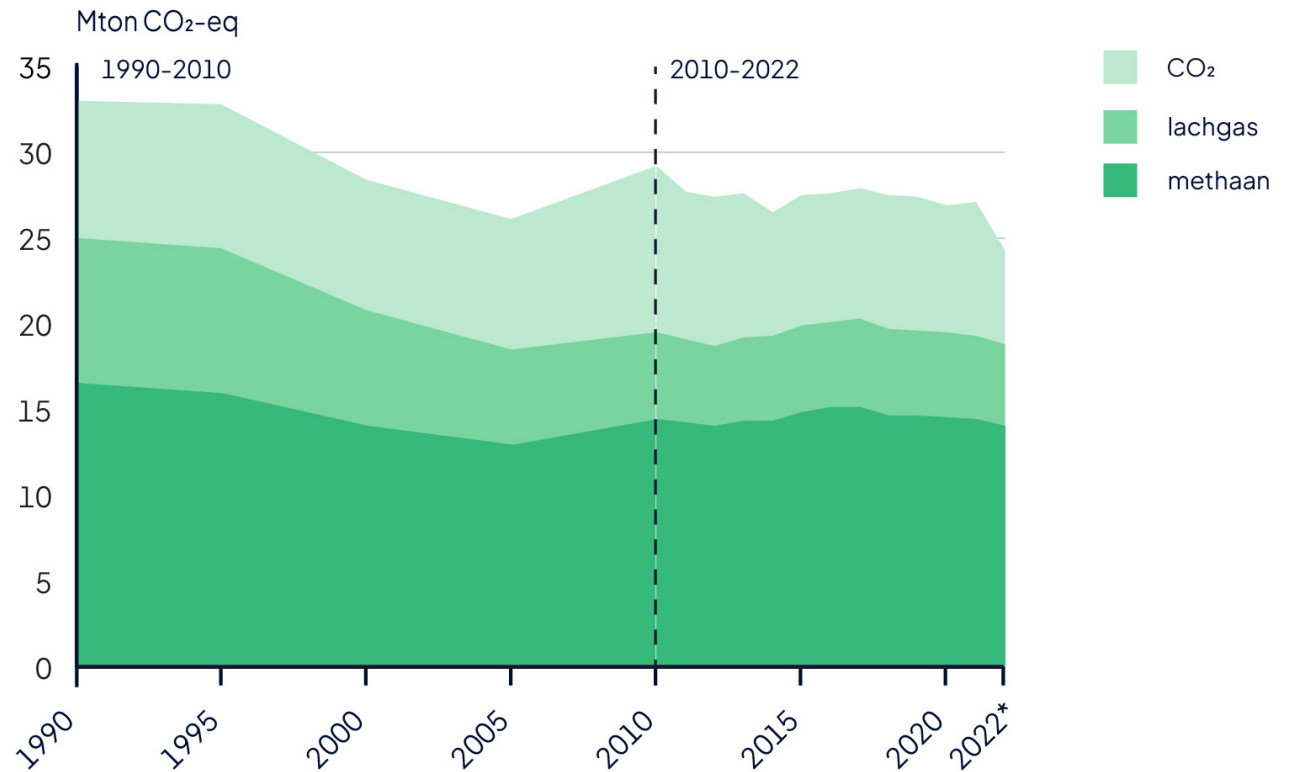

Voedseltransitie: gedrag

- ▶ Vergaande emissiereductie landbouw vraagt aanpassingen dieet
- ▶ Op dit moment vooral vrijblijvend beleid
- ▶ **WKR: stuur met behulp van beprijzing op een plantaardiger dieet en minder voedselverspilling**

Broeikasgasemissies in de landbouw zijn de afgelopen tien jaar nauwelijks gedaald

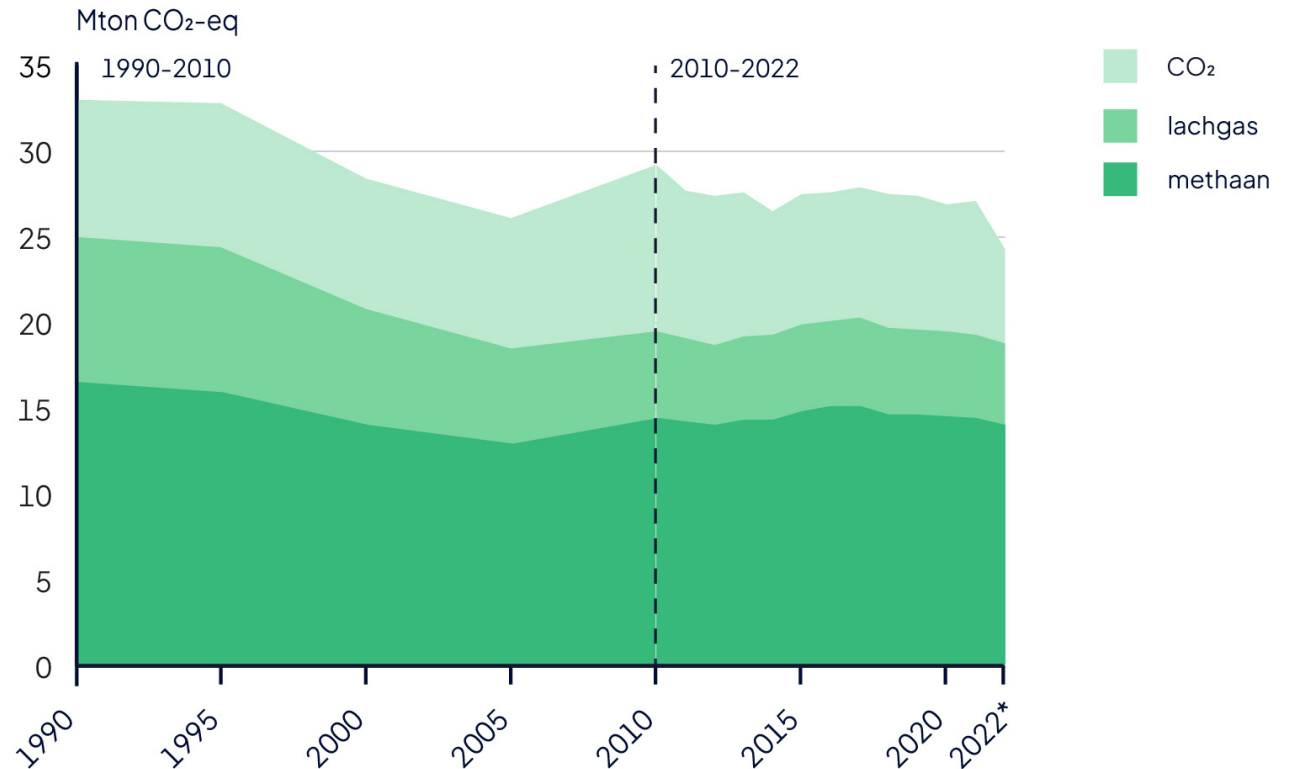

Voedseltransitie

- ▶ Europees handelssysteem nog niet in zicht
- ▶ Transitie vraagt brede mix beleidsinstrumenten
- ▶ **WKR: ontwikkel nationaal systeem van normering voor emissies, stikstof en water**

Broeikasgasemissies in de landbouw zijn de afgelopen tien jaar nauwelijks gedaald

Waarom is klimaatbeleid nodig?

Het tegengaan van en aanpassen aan klimaatverandering

- ▶ Niet op koers voor 1,5 - 2 graden opwarming
- ▶ Klimaatverandering is al merkbaar
- ▶ Aanpassen aan klimaatverandering gaat niet snel genoeg
- ▶ Klimaat is slechts één van de planetaire grenzen

Het veiligstellen van een leefbare aarde voor iedereen

Wat moet er gebeuren om klimaat verandering te beperken en een leefbare aarde veilig te stellen?

▶ Versnelling realiseren naar klimaat neutraliteit in 2050 door te richten op 90 - 95% netto emissiereductie in 2040 ten opzichte van 1990
Waarbij snel ervaring op wordt gedaan met CO₂-verwijdering uit de atmosfeer

▶ Perspectief creëren voor Nederland door vanuit een gedragen toekomstvisie te sturen op transities
Waarbij mitigatie- en adaptatiebeleid op elkaar wordt afgestemd

▶ Afwenteling voorkomen door klimaatbeleid te voeren in samenhang met andere maatschappelijke opgaven
Waarbij naast doelmatigheid en effectiviteit rechtvaardigheid wordt meegenomen

Hoe realiseren we versnelling, creëren we perspectief en voorkomen we afwenteling?

De Wetenschappelijke Klimaatraad pleit voor een systeemaanpak door te sturen op bevorderende randvoorwaarden en behandelt er drie:

Sturing voor de lange termijn

Duurzame keuzes en gedrag

Brede mix van beleidsinstrumenten

De Wetenschappelijke Klimaatraad pleit voor het sturen op transities en behandelt er drie:

Voedseltransitie

Transitie naar een circulaire economie

Energietransitie

Klimaatraad pusht verduurzaming: minder vliegen, minder spullen en mogelijke vleestaks

Door KLEIS JAGER
Aangepast: 1 uur geleden 2 uur geleden in BINNENLAND

© ANP / HH /

ANP

NOS Nieuws • 15 december, 17:00

'Nederland heeft visie klimaat nodig voor 2050 en daarna'

Rolf Schuttenhelm
redacteur Klimaat

Nederland moet met de verduurzaming beter oog houden voor de lange termijn, en zorgen dat iedereen erin mee kan. Dat zegt de Wetenschappelijke Klimaatraad in zijn eerste officiële advies aan kabinet en Tweede Kamer.

De raad adviseert de overheid een visie te

COP28

Bagatelliseer deze klimaatop niet: gezamenlijk kozen 197 landen voor afscheid fossiel

Essentieel voor klimaatbeleid is om gezamenlijk te bepalen hoe Nederlanders klimaatneutraal en klimaatbestendig willen leven. Dat schrijft de in april door de regering opgerichte Wetenschappelijke Klimaatraad in zijn eerste advies, getiteld *Op weg naar 2050*. Vrijdag nam demissionair minister Rob Jetten (Klimaat en Energie, D66) het rapport in ontvangst uit handen van voorzitter Jan Willem Erisman, stikstofexpert en hoogleraar milieu en duurzaamheid in Leiden.

Twee dingen vallen meteen op. Allereerst wordt niet de vraag gesteld of Nederlanders eigenlijk wel klimaatneutraal en klimaatbestendig willen leven. Voor de Klimaatraad is de noodzaak daarvóór te recht een gegeven. Het is een keuze die Nederland als lid van de Europese Unie en als ondertekenaar van internationale verdragen zoals het Klimaatakkoord van Parijs al jaren geleden heeft gemaakt. Maar in de huidige politieke constellatie is het toch goed om daar op te wijzen.

Het tweede wat opvalt is het woord gezamenlijk. Het advies is doordrenkt van het besef dat dit „een transitie van iedereen“ moet zijn. Het is belangrijk is om „de samenleving in zijn volle breedte“ erbij te betrekken. „Extra moeite doen om burgers [erbij] te betrekken die tot nu toe beperkt zijn aangehaakt“ is een vereiste. Daarvoor, schrijft de Klimaatraad, zijn „lonkende perspectieven nodig die alle generaties van de Nederlandse samenleving aanspreken“ - goed om te horen dat de wetenschappers denken dat die er zijn.

Het advies was uitstekend getimed, juist in de week dat de wereldgemeenschap op de klimaatop in Dubai besloot tot meer ambities om klimaatverandering te voorkomen. Na een zenuwlopende marathon van twee dagen en twee nachten van onafgebroken overleg werd woensdag een akkoord bereikt waarin voor het eerst in de 28-jarige geschiedenis van dit soort klimaatoppen het echte probleem werd

Wetenschappers adviseren kabinet: 'Versneld klimaatbeleid biedt kansen'

Door Emma van Bergeijk

Klimaatraad: visie voor 2050 nodig

Nederland moet met de verduurzaming beter oog houden voor de lange termijn en zorgen dat iedereen daarin mee kan. De Wetenschappelijke Klimaatraad zegt dat in het eerste officiële advies aan het kabinet en de Tweede Kamer.

De raad adviseert de regering om een visie te ontwikkelen voor 2050 en daarna. Dat moet volgens de raad een veilige en gezonde samenleving zijn.

Voorzitter Erisman

NOS 113 21:08:00

Frank Straver
redactie duurzaamheid/economie

Op de VN-klimaatop in Dubai, waar het slotakkoord gewag maakte van een einde aan fossiele energie, leek de wereld soms op te delen in twee typen landen. Vervuilers, die groeien in olie en gas, tegenover kwetsbare landen die dreigen te verdinken als de zeespiegel hand sigt. Nederland past uitstekend in beide hokjes, stelt de Wetenschappelijke Klimaatraad (WVKR), die vrijdag een advies aan het kabinet uitbracht. „Onze economie is nog zeer afhankelijk van fossiele brandstoffen“, zegt voorzitter Jan Willem Erisman van de adviesraad, waar tien prominente wetenschappers met uitdovende expertise in zitten. „De afspraak in Dubai om 'weg te bewegen' van fossiele energie kan Nederland als kans aangrijpen. Nog beter kan het Rijk de regie nemen om de hele economie versneld schoner in te richten.“

Wat zou mogelijk zijn, denkt de WVKR, door milieuvriendelijke bestuurders, auto's, huizen en voeding tot het nieuwe normaal te verheffen. Uitbreiden in sectoren als landbouw, waar klimaatrisico's nog ontbreken, kan volgens de WVKR het best worden met een CO₂-heffing. Het adviesrapport is doopspekt met ideeën om duurzame keuzes centraal te zetten in Rijkbeleid.

Ethisch bekeken Liefst snel. Dat is volgens Erisman, hoogleraar milieu en duurzaamheid in Leiden, slimmer dan grondige verduurzaming van fabrieken, verkeer en voeding uit te stellen tot die met internationale druk vanuit Brussel of de Verenigde Staten mogelijk afgevoerd wordt.

Ook ethisch bekeken is er haast nodig, stelt de WVKR-voorzitter. „We kunnen de problemen niet afwachten op komende generaties. Onze erfpoot aan de overheid is: neem het heft in eigen hand.“ Het gevolg van erna klimaatbeleid op alle denkbare terreinen is volgens de WVKR niet alleen dat een nieuw kabinet milieudoel moet nemen

Neem argwaan weg met de juiste financiële steun en uitleg

Sanne Akerboom

'Het land wordt er uiteindelijk welvarender, gezonder en veiliger van'

Jan Willem Erisman

Een voormalige melkveehouderij bij de Looze en Drunense dijnen wordt voedselbos. FOTO ANP

Juist Nederland moet, als kwetsbaar én fossiel land, duurzaam worden'

Frank Straver
redactie duurzaamheid/economie

Op de VN-klimaatop in Dubai, waar het slotakkoord gewag maakte van een einde aan fossiele energie, leek de wereld soms op te delen in twee typen landen. Vervuilers, die groeien in olie en gas, tegenover kwetsbare landen die dreigen te verdinken als de zeespiegel hand sigt. Nederland past uitstekend in beide hokjes, stelt de Wetenschappelijke Klimaatraad (WVKR), die vrijdag een advies aan het kabinet uitbracht. „Onze economie is nog zeer afhankelijk van fossiele brandstoffen“, zegt voorzitter Jan Willem Erisman van de adviesraad, waar tien prominente wetenschappers met uitdovende expertise in zitten. „De afspraak in Dubai om 'weg te bewegen' van fossiele energie kan Nederland als kans aangrijpen. Nog beter kan het Rijk de regie nemen om de hele economie versneld schoner in te richten.“

Wat zou mogelijk zijn, denkt de WVKR, door milieuvriendelijke bestuurders, auto's, huizen en voeding tot het nieuwe normaal te verheffen. Uitbreiden in sectoren als landbouw, waar klimaatrisico's nog ontbreken, kan volgens de WVKR het best worden met een CO₂-heffing. Het adviesrapport is doopspekt met ideeën om duurzame keuzes centraal te zetten in Rijkbeleid.

Ethisch bekeken Liefst snel. Dat is volgens Erisman, hoogleraar milieu en duurzaamheid in Leiden, slimmer dan grondige verduurzaming van fabrieken, verkeer en voeding uit te stellen tot die met internationale druk vanuit Brussel of de Verenigde Staten mogelijk afgevoerd wordt.

Ook ethisch bekeken is er haast nodig, stelt de WVKR-voorzitter. „We kunnen de problemen niet afwachten op komende generaties. Onze erfpoot aan de overheid is: neem het heft in eigen hand.“ Het gevolg van erna klimaatbeleid op alle denkbare terreinen is volgens de WVKR niet alleen dat een nieuw kabinet milieudoel moet nemen

veel landbouw, gevolgd door zeeoppervlakteverhoging en extreem slecht droogte. „Stevig klimaatbeleid, met oog voor biodiversiteit, natuur, kan de weerbaarheid ten goede beschermen is klimaatbeleid, benadrukt het advies, wordt de WVKR heeft dat dominantie van fossiele brandstoffen niet jeteren er nog wat bouwen voor een klimaatplan uit kan worden. „Wat een nieuw kabinet straks is afwachten. In elk geval zal kabinet klimaatbeleid moeten nemen. Rijk maar naar de EU over de afspraken uit Dubai.“

Het valt te bezien of de PVV Goert Wilders - naast grote veranderingen in de landbouw - ook uitgesproken geraden van „Klimaatwaarschuwingen als het begrijpen van de bronnen en vrees - wil luisterde de groep. Bovendien roept de PVV, maar ook van HENNSC, de vraag op of het maatregelen gezien wel haalbaar is en duurzame stappen te zetten.

Argwaan wegneemen Volgens expert in duurzaam draagvlak. Sanne Akerboom, van de WVKR, moet zien te worden gelucht dat mensen niet meedoen aan duurzame veranderingen. „Veel mensen hebben vragen, weerstand. Maar dat zeggen dat ze nooit open zullen staan voor duurzame keuzes. Het juiste financiële ondersteuning kan argwaan wegneemen. Overeen niet wat mensen met van groene alternatieven een huis zonder aardgas, zegt Akerboom. „Ik was op een verjaardag iemand zei: mogen we straks huizen niet niet verwarmen terwijl een huis met voldoende lichte en een warmtepomp of terrein vaak comfortabeler is.“

Essentieel, volgens Akerboom. „Niem de zorgen over betaalbaarheid en praktische besleemmen heel serieus. Ga het gesprek laat zien wat er mogelijk is, schiet erover, weten en steun. Luistert de overheid niet, dan nemen volgens Akerboom a

Klimaat Wetenschappelijke Klimaatraad adviseert overheid over duurzamer leven

Gedrag maakt juist veel uit

Gezonder eten, minder vliegen en minder spullen kopen. Als het aan de Wetenschappelijke Klimaatraad (WVKR) ligt, gaat de regering de Nederlander aansporen tot duurzamer gedrag. Volgens de belangrijkste klimaatadviseur van de overheid is dit een van de manieren om de uitstoot van broeikasgas sneller te verlagen.

Kleis Jager

Amsterdam ■ „Ik ga met het vliegtuig, want het vliegtuig gaat toch.“ Die geïrriteerde uitspraak van columnist Sander Schimmedijk beruist op een misverstand, volgens Jan Willem Erisman, voorzitter van de WVKR. „Als burgers minder vliegen of gezonder eten, maakt dat juist veel uit voor het klimaat“, zegt Erisman.

Huishoudens met hogere inkomens hebben over het algemeen een grotere 'koolstof-voetdruk'. Ze wonen in grotere huizen, hebben grotere auto's, reizen meer en kopen meer spullen, staat in het advies. Met leiders de transitie in, richting gezonde keuzes voor een klimaatneutraal en klimaatbestendig Nederland.

Verrassend De keuzes die mensen maken als

Vliegen is niet zo best voor het milieu.

stelt. De Klimaatwet schrijft voor dat er elke vijf jaar zo'n plan moet komen. De editie van volgend jaar stippelt voor Nederland de strategie uit om in 2050 klimaatneutraal te zijn. Dat wil zeggen dat wij dan evenveel broeikasgas uit de atmosfeer verwijderen als uitstoten.

Erisman, die bekend werd als

„Iedereen moet weten dat als wij in Nederland niets doen,“

consument tot goed gedrag te bewegen, geeft hij toe. „Een eerlijke prijs voor producten die het milieu belasten en voor veel uitstoot zorgen, kan een goed instrument zijn. Dit heet normeren en beperken, wij doen dat bijvoorbeeld ook in het Europese emissiehandel-systeem waarin bedrijven betalen voor steeds minder rechten om CO₂ te mogen uitstooten.“

ve procent van de totale mondiale CO₂-uitstoot. „Het gaat erom mensen bij het Erisman. „En iedereen moet weten dat als wij in Nederland niets doen, andere landen ook niet in actie zullen komen. Daarbij komt dat Nederland weliswaar niet veel gewicht in de schaal legt, maar dat onze uitstoot per hoofd van de bevolking wel hoger is

FOTO ANP FOTO VAN WEL

**Bedankt voor
uw aandacht**